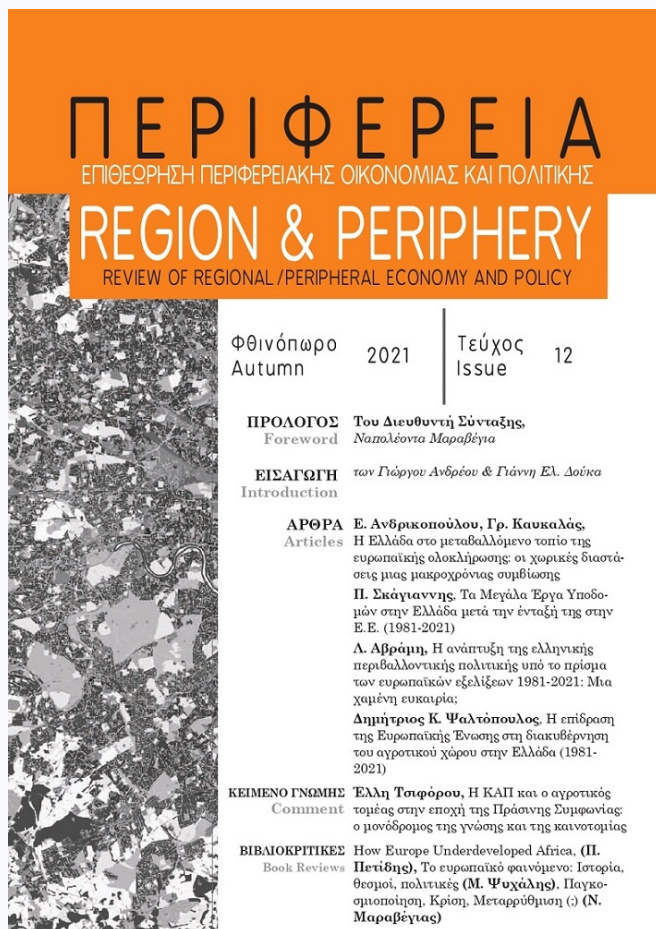

Perifereia | Regional Integration: Politics, Economics, Governance

Τόμ. 12, Αρ. 12 (2021)

Περιφέρεια | Region & Periphery

Η ΚΑΠ και ο αγροτικός τομέας στην εποχή της Πράσινης Συμφωνίας: ο μονόδρομος της γνώσης και της καινοτομίας

Έλλη Τσιφόρου

doi: [10.12681/rp.28904](https://doi.org/10.12681/rp.28904)

Copyright © 2021, Έλλη Τσιφόρου

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τσιφόρου Έ. (2021). Η ΚΑΠ και ο αγροτικός τομέας στην εποχή της Πράσινης Συμφωνίας: ο μονόδρομος της γνώσης και της καινοτομίας. *Perifereia | Regional Integration: Politics, Economics, Governance*, 12(12), 123-125. <https://doi.org/10.12681/rp.28904>

Η ΚΑΠ και ο αγροτικός τομέας στην εποχή της Πράσινης Συμφωνίας: ο μονόδρομος της γνώσης και της καινοτομίας

Έλλη Τσιφόρου, Γενική Διευθύντρια GAIA ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Βρισκόμαστε αδιαμφισβήτητα σε μία ιδιαίτερα κρίσιμη στιγμή όσον αφορά το μέλλον της ευρωπαϊκής και εθνικής αγροτικής οικονομίας και πολιτικής. Αφενός απέχουμε μόλις μία ανάσα από την κατάθεση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή των εθνικών στρατηγικών σχεδίων των 27 κρατών μελών της Ε.Ε. για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) που θα εφαρμοστεί από το 2023 και έπειτα και, αφετέρου, δι-άγουμε μία εποχή κυριολεκτικά ριζοσπαστικών αλλαγών στο γίγνεσθαι του αγροτικού τομέα, οι οποίες μας επιτρέπουν να μιλάμε για μία «αλλαγή παραδείγματος». Η αλλαγή αυτή αποτυπώνεται, φυσικά, όχι μόνο στους πολιτικούς στόχους της Ε.Ε., αλλά και στον ίδιο τον τρόπο που διαμορφώνεται και ασκείται η αγροτική πολιτική.

Σε αυτή τη συγκυρία, είναι επιτακτικής σημασίας να γίνει αντιληπτό ποιες είναι οι διαρθρωτικές και άλλες ιδιαιτερότητες του αγροτικού τομέα, αλλά και οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει σήμερα και στο μέλλον, γεγονός διόλου αυτονόητο, αν λάβουμε υπόψη το μεγάλο και συνεχώς διευρυνόμενο χάσμα επικοινωνίας και κατανόησης μεταξύ αγροτικού κόσμου και κοινωνίας-πολιτικών ιθυνόντων. Οι συνέπειες, άλλωστε, αυτού του χάσματος αντικατοπτρίζονται και στη νέα ισορροπία δυνάμεων μεταξύ των ομάδων συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στο αγροδιατροφικό λόμπι της Ε.Ε., όπου οι ρόλοι έχουν αντιστραφεί τα τελευταία χρόνια, με τις φιλο-περιβαλλοντικές οργανώσεις να έχουν πλέον κυριαρχήσει στη δημόσια σφαίρα των Βρυξελλών, έναντι των πανίσχυρων κάποτε αγροτικών οργανώσεων.

Είναι συνεπώς αναγκαία όσο ποτέ άλλοτε η κατανόηση των φυσικών, διαρθρωτικών και τα οικονομικών χαρακτηριστικών του αγροτικού τομέα, τα οποία εξηγούν για ποιο λόγο ακόμα σήμερα, 60 χρόνια μετά τη θέσπιση της ΚΑΠ, το αγροτικό εισόδημα εξακολουθεί να υστερεί εκείνου των άλλων τομέων της οικονομίας, αν και η στήριξη του προβλέπεται στην ίδια τη Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ).

Η έμφαση στο αγροτικό εισόδημα αποκτά βαρύνουσα σημασία σε μία εποχή όπου τείνει να προτάσσεται η περιβαλλοντική και κλιματική διάσταση της γεωργίας και της αγροτικής πολιτικής έναντι της οικονομικής. Στις Βρυξέλλες, μάλιστα, αυτή την περίοδο τα πνεύματα έχουν εξαφθεί με αφορμή τη δημοσίευση έγκριτων μελετών που καταδεικνύουν τον ιδιαίτερα αρνητικό αντίκτυπο στην παραγωγικότητα και την ανταγωνιστικότητα του τομέα από την εφαρμογή της στρατηγικής «από το αγρόκτημα στο πιάτο» και της στρατηγικής για τη «βιοποικιλότητα», θέτο-

ντας σε κίνδυνο την επισιτιστική ασφάλεια στην Ε.Ε., αλλά και προκαλώντας μία «εκροή» εκπομπών ρύπων σε τρίτες χώρες, οι παραγωγοί των οποίων θα αποκτήσουν αυτόματα συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των ευρωπαϊών συναδέλφων τους.

Ανεξάρτητα όμως από αυτό, η μη ισορροπημένη αντιμετώπιση περιβάλλοντος και οικονομίας, επισκιάζει σημαντικά διαχρονικά προβλήματα οικονομικής φύσης που αντιμετωπίζει ο αγροτικός τομέας, όπως η αστάθεια και μεταβλητότητα των αγορών, η διαρθρωτική αδυναμία των αγροτών να καρπωθούν τα οφέλη της παραγωγικότητας, ή τα υψηλά κόστη παραγωγής που έχουν εκτιναχθεί – και αυτό όχι μόνο στην παρούσα συγκυρία.

Σύμφωνα με την τελευταία μεσοπρόθεση έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (EU Agricultural Outlook, December 2020), το κόστος των εισροών στη γεωργία της ΕΕ-27 αναμένεται την επόμενη δεκαετία (2020-2030) να αυξηθεί με ταχύτερο μέσο ετήσιο ρυθμό (+1,6%) από εκείνο της αξίας παραγωγής (+1,4%), ενώ πολύ μικρότερος προβλέπεται ο μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης του γεωργικού εισοδήματος (+1,1%) σε σύγκριση με την προηγούμενη δεκαετία (+1,9%). Αυτή η τάση παρατηρείται και στη χώρα μας στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας (2011-2020) με χαρακτηριστική περίπτωση την κτηνοτροφία, όπου η δαπάνη των ζωοτροφών έφτασε να καλύπτει το 2020 το 94% της αξίας της ζωικής παραγωγής.

Πέρα όμως από την κατανόηση των ιδιαιτεροτήτων του αγροτικού τομέα όσον αφορά τα λίγο έως πολύ διαχρονικά χαρακτηριστικά του, είναι εξίσου αναγκαίο να τοποθετηθούμε στη μεγάλη εικόνα των σημερινών και μελλοντικών προκλήσεων που αντιμετωπίζει, αλλά και να αναγνωρίσουμε ότι η γεωργία έχει πρωταγωνιστικό ρόλο στην επίτευξη των ευρύτερων στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, όχι μόνο λόγω της ισχυρής διασύνδεσής της με άλλους κλάδους της οικονομίας (κυρίως της βιομηχανίας), αλλά και λόγω ορισμένων ενδογενών χαρακτηριστικών της. Η συμβολή της στο ΑεγχΠ της Ε.Ε. (περίπου 2%) και στην απασχόληση (περίπου 4% - έμμεσα βέβαια αυτή η συμβολή διπλασιάζεται όταν λαμβάνεται υπόψη το σύνολο της αγροδιαιτροφής) είναι σίγουρα μικρή. Αντιπροσωπεύει όμως το 40% όσον αφορά τη χρήση της γης, καθώς οι γεωργικές εκτάσεις καλύπτουν περίπου το 40% της επικράτειας της Ε.Ε. (περίπου το 80% αν υπολογίσουμε και τα δάση) και το 100%+ όσον αφορά τα τρόφιμα, καθώς καλύπτει τις ανάγκες του 100% των πολιτών της Ε.Ε. (και όχι μόνο, εάν κανείς συνυπολογίσει το θετικό εμπορικό ισοζύγιο της Ε.Ε.).

Η λέξη-κλειδί της νέας εποχής είναι, ασφαλώς, η βιωσιμότητα, στην οικονομική, περιβαλλοντική και κοινωνική της διάσταση, η οποία μεταφράζεται σε ένα σύνθετο πλέγμα προκλήσεων για τον αγροτικό τομέα και τον αγρότη, που συνοψίζεται στο γνωστό ολόγκαν produce more (and better) with less/ «παράγω περισσότερα (και καλύτερα) με λιγότερα», δηλ. είμαι παραγωγικός και ανταγωνιστικός με τρόπο που δεν επιβαρύνει τους φυσικούς πόρους και το κλίμα, συμβάλλω στη μείωση των ρύπων, στην αποθήκευση άνθρακα, στην ευζωία των ζώων, διασφαλίζω την επάρ-

κεια, ποιότητα και ασφάλεια των τροφίμων και διατηρώ στην απασχόληση και τη ζωή στην ύπαιθρο. Αυτό το πλέγμα προκλήσεων αποτυπώνεται σε συγκεκριμένους δεσμευτικούς για τους αγρότες στόχους, οι οποίοι λαμβάνουν ακόμα και ποσοτικό χαρακτήρα, στο πλαίσιο της νέας ΚΑΠ στην εποχή της Πράσινης Συμφωνίας.

Πώς θα πετύχουμε όμως τον φιλόδοξο και σύνθετο στόχο της βιωσιμότητας, πώς θα συνδυάσουμε οικονομία και περιβάλλον, χωρίς εκπαίδευση, χωρίς έρευνα, χωρίς τεχνολογία; Η γνώση, η καινοτομία, η ψηφιοποίηση αποτελούν εγκάρσιο στόχο της νέας ΚΑΠ, ακριβώς γιατί έχουν τη δυνατότητα «συμφιλίωσης», εξισορρόπησης των φαινομενικά αντικρουόμενων αυτών στόχων.

Η ευθύνη των κρατών-μελών στην επόμενη ΚΑΠ είναι αυξημένη με βάση το νέο μοντέλο λειτουργίας που μεταφέρει τον συνολικό σχεδιασμό και υλοποίηση της πολιτικής στις εθνικές διοικήσεις. Και το σημείο εκκίνησής μας σε ότι αφορά τον εγκάρσιο στόχο της γνώσης είναι ιδιαίτερα αρνητικό εάν λάβουμε υπόψη ότι οι Έλληνες αγρότες κατατάσσονται στις τελευταίες βαθμίδες στην Ε.Ε. όσον αφορά το επίπεδο κατάρτισής τους, ενώ 18 χρόνια έχουν παρέλθει από την απαίτηση της ΚΑΠ το 2003 για τη δημιουργία και λειτουργία εθνικού Συστήματος Παροχής Γεωργικών Συμβουλών και η Ελλάδα δεν έχει ακόμα θέσει στην υπηρεσία των παραγωγών το πολύτιμο αυτό εργαλείο.

Ωστόσο, τόσο τα καλά παραδείγματα χωρών που έχουν επενδύσει συστηματικά στην «ήπια δύναμη» της γνώσης και της καινοτομίας και έχουν δει τους αγροτικούς τους τομείς να προοδεύουν, όπως η Ολλανδία και η Δανία, όσο και η οριζόντια πλέον στόχευση της Ε.Ε., δείχνουν ότι η επένδυση αυτή αποτελεί μονόδρομο για τη διασφάλιση της οικονομικής, περιβαλλοντικής και κοινωνικής βιωσιμότητας του αγροτικού τομέα σε μία εποχή υψηλών απαιτήσεων, αλλά και ευκαιριών για όσους ανταποκρίνονται με επιτυχία σε αυτές.